

Capitolul 1

VIAȚA E O OGLINDĂ

Când yoghinul e ferm stabilit în nonviolență,
cei care se află în prezența lui abandonează
dușmănia.

Când yoghinul e ferm stabilit în sinceritate,
el obține rodul acțiunii fără să acționeze.

Când yoghinul e ferm stabilit în onestitate,
lui i se înfățișează bogățiile lăuntrice.

Când yoghinul e ferm stabilit în abstenența sexuală,
e dobândită vigoarea.

Când yoghinul e ferm stabilit în non-posesivitate,
apare cunoașterea modurilor și cauzelor prin care se
manifestă existența.

Eram odată în munți, împreună cu câțiva prieteni.
Ne-am dus să vizităm un loc cunoscut drept Punctul Ecolui;
era un loc foarte frumos, foarte tăcut, înconjurat de munți.

Deodată, un prieten a început să latre ca un câine, iar munții au răspuns în ecou. Tot locul părea plin de câini. Apoi, altcineva a început să intoneze o mantra budistă: „*Sabbe sanghar anichcha. Sabbe dhamma anatta. Gate, gate, para gate, para sangate. Bodhi swaha.*”

Munții au devenit budiști; au răspuns prin ecou. Mantra aceea înseamnă: „Totul e lipsit de permanență, nimic nu e permanent; totul e un flux, nimic nu e substanțial. Totul e lipsit de un sine. S-a dus, s-a dus în sfârșit, totul s-a dus – cuvântul, cunoașterea, iluminarea de asemenea.”

Le-am spus prietenilor care erau împreună cu mine: „Viața e și ea precum Punctul Ecoului. Latri la ea, latră la tine; intonezi o mantra frumoasă și viața devine o reflecție a acelei minunate incantații. Viața e o oglindă.”

Există milioane de oglinzi în jurul tău – fiecare față e o oglindă, fiecare piatră e o oglindă, fiecare nor e o oglindă. Toate relațiile sunt oglinzi. Indiferent ce raport stabilești cu viața, aceasta te va reflecta pe tine. Nu fi supărat pe viață dacă începe să latre la tine. Pesemne că tu ai fost cel care a început cu lătratul. Pesemne că ai făcut tu ceva la început care să dea naștere reacției. Nu încerca să schimbi viața; schimbă-te pe tine și viața se va schimba.

Acestea sunt cele două puncte de vedere. Pe unul dintre ele îl numesc comunist – pe acela care spune: „Schimbă viața, numai așa vei putea fi fericit.” Pe celălalt îl numesc religios – pe acela care spune: „Schimbă-te pe tine, și brusc viața va deveni frumoasă.” Nu e nevoie să schimbi societatea sau lumea. Dacă apuci în direcția aceea, vei merge pe un drum greșit, care nu duce nicăieri. În primul rând, nu poți să schimbi viața – e foarte vastă. E pur și simplu imposibil. E foarte complexă,

iar tu te afli aici doar pentru o scurtă vreme – în timp ce viața există din timpuri imemorale și va continua să existe de-a pururi. Tu ești un oaspete doar; stai peste noapte și apoi pleci: *gate, gate* – dus, dus pentru totdeauna. Cum îți poți imagina că ai s-o schimbi?

A spune că viața poate fi schimbată e prostie curată, dar ideea aceasta exercită o mare atracție. Punctul de vedere comunist e foarte atrăgător. Nu pentru că ar fi adevărat; atracția vine din altă parte – nu te face *pe tine* responsabil. De aici vine atracția. Orice altceva e responsabil în afară de tine; tu ești o victimă. „Viața întreagă e responsabilă. Schimbă viața.” Ideea aceasta exercită atracție asupra minților de rând, fiindcă nicio minte nu vrea să se simtă responsabilă.

Ori de câte ori te simți nefericit, ai vrea să arunci responsabilitatea asupra altcuiva. Oricine poate purta vina, orice scuză pe care o găsești e bună – și atunci tu vei fi despovărat. Acum știi că ești nefericit din cauza acestui bărbat sau a acestei femei, a societății de acest tip, a guvernului acestuia, a acestei structuri sociale, a acestei economii – orice motiv e bun. Sau, în ultimă instanță, Dumnezeu e responsabil – Dumnezeu sau soarta. Toate aceste puncte de vedere sunt comuniste. În clipa în care arunci responsabilitatea asupra altora, ai devenit un comunist; nu mai ești religios.

Chiar dacă arunci responsabilitatea asupra lui Dumnezeu, ai devenit comunist. Încearcă să mă înțelegi, căci comuniștii nu cred în Dumnezeu, dar punctul de vedere care presupune aruncarea responsabilității asupra altcuiva e întotdeauna comunist – atunci Dumnezeu e cel care trebuie schimbat.

Asta fac oamenii în temple: se roagă să-l schimbe pe Dumnezeu. Oamenii aceștia sunt cu toții comuniști. Poate că se

ascund sub veșminte religioase, dar sunt comuniști. Ce spuneți voi în rugăciunile voastre? Îi spuneți lui Dumnezeu: „Fă asta, nu fă aia. Nevastă-mea e bolnavă, însănătoșește-o.” Îi spuneți întregului: „Tu ești responsabil.” Vă plângeți; rugăciunea voastră este, în esență, o plângere. Poate că vorbiți politicos, dar politețea voastră e falsă. Poate că îl lingușiți pe Dumnezeu, dar în spatele lingușelii spuneți: „Tu ești responsabil, fă ceva!”

Asta e ceea ce numesc eu atitudine comunistă. Și când spun asta mă refer la atitudinea de genul „nu sunt eu responsabil, eu sunt o victimă. Viața în întregul ei e responsabilă.”

Atitudinea religioasă spune: „Viața nu face decât să reflecte.” Viața nu acționează; ea e o oglindă. Ea nu-ți face nimic ție, fiindcă aceeași viață se poartă cu Buddha într-un mod diferit. Viața e aceeași; ea se poartă cu tine într-un mod diferit. Oglinda e aceeași, dar când ajungi în fața oglinzii, ea reflectă fața *ta*. Dacă fața ta nu e cea a unui buddha, ce poate face oglinda? Când Buddha vine în fața oglinzii, ea reflectă starea de buddha.

Vă spun toate acestea fiindcă le-am cunoscut prin proprie experiență. Odată ce fața ta se schimbă, oglinda se schimbă și ea; o oglindă nu are un punct de vedere fix. Oglinda oferă doar un ecou, o reflecție. Ea nu spune nimic, ci doar arată – te arată *pe tine*. Dacă viața e nefericită, atunci pesemne că tu ești cel care a început acest lanț al nefericirii. Dacă toată lumea e împotriva ta, pesemne că tu ai început asta. Dacă toată lumea simte dușmănie față de tine, tu trebuie să fii cel care a început povestea asta.

Schimbă cauza. Iar cauza ești *tu*. Religia te face pe tine responsabil – și în felul acesta, religia te eliberează, fiindcă îți revine libertatea de a alege. De tine depinde dacă să fii nefericit

sau fericit. Nimeni altcineva nu are nimic de-a face cu asta. Lumea va rămâne la fel; poți începe să dansezi și lumea întreagă va începe să danseze cu tine.

Se spune că atunci când plângi, plângi singur, iar când râzi, lumea întreagă râde cu tine. Nu, nici asta nu e adevărat. Când plângi, lumea întreagă reflectă asta; de asemenea, când râzi, lumea întreagă reflectă asta. Când plângi, toată lumea îți pare înclinată spre a plânge. Când ești trist, uită-te la lună – pare tristă; uită-te la stele – arată ca niște mari pesimiști; uită-te la râu – nu pare să curgă, e întunecat, mohorât. Când ești fericit, uită-te la aceeași lună – zâmbește; aceleași stele – dansează; același râu – curge cu un sunet cristalin, orice urmă de mohoreală a dispărut.

Nu există iaduri și nu există raiuri. Atunci când ai un rai înăuntrul tău, lumea aceasta este rai. Iar aceasta este singura lume care există! Reține, alta nu mai există. Când în interiorul tău e un paradis, lumea reflectă asta. Când este un iad, lumea nu are ce face, trebuie să reflecte asta.

Dacă te simți responsabil, ai început să te îndrepti în direcția religioasă. Religia crede în revoluția individuală. Altă revoluție nu există – toate celelalte sunt false, sunt pseudorevoluții. Par să schimbe ceva, dar în realitate nu schimbă nimic. Fac atâta caz de schimbare, dar nu se schimbă nimic. Nu e cu puțință să schimbi ceva până când nu te schimbi *tu însuți*.

Acestea sunt sutrele despre responsabilitate: responsabilitatea individuală. La început te vei simți puțin împovărat de faptul că ești responsabil. Și nu vei putea arunca responsabilitatea în spinarea altcuiva. Dar e bine să știi un lucru: dacă ești responsabil, există speranță; poți face ceva. Dacă alții sunt responsabili, nu există speranță, fiindcă ce poți face tu? Poți să

meditezi, dar ceilalți sunt cei care creează problemele, așa că vei suferi. Poți să devii un buddha, însă întreaga lume va rămâne un iad, așa că vei suferi. La început, orice libertate e simțită ca fiind o povară – de aceea oamenii se tem de libertate.

Erich Fromm a scris o carte foarte frumoasă: *Frica de libertate*. Mi-a plăcut la nebunie titlul. De ce se tem oamenii așa de mult de libertate? Ai fi tentat să crezi că e invers, că n-ar trebui să le fie frică de libertate. Noi credem că, dimpotrivă, fiecare om își dorește libertatea, dar eu am observat că niciun om nu-și dorește, în adâncul său, să fie liber, căci libertatea este o mare responsabilitate. Atunci tu ești responsabil, și nu poți să arunci responsabilitatea pe umerii altcuiva. Nu mai ai cu ce să te consolezi. Dacă suferi, suferi din motive care țin de tine, suferi din cauza ta; tu ai provocat suferința.

Dar odată cu acea povară se deschide o ușă nouă, prin care poți să dai afară suferința – dacă eu sunt cel care a cauzat suferințele mele, atunci tot eu pot înceta să le mai cauez. Merg pe bicicletă, și mă simt nefericit, am obosit. Zic întruna: „Oprește!”, dar continui să pedalez. Depinde de mine să încetez să mai pedalez, și atunci bicicleta se va opri. Nimeni altcineva nu pedalează.

Acesta este sensul cel mai profund al teoriei karmei: tu ești responsabil. Odată ce ai înțeles în profunzime că tu ești cel responsabil, deja treaba e rezolvată pe jumătate. De fapt, în momentul în care realizezi că tu ai fost responsabil pentru tot ceea ce ți-a produs suferință sau bucurie, te-ai eliberat: te-ai eliberat de societate, de lume. Acum îți poți alege lumea în care să trăiești. Ține minte, aceasta este singura lume! Poți alege acum. Poți să dansezi și întregul dansează cu tine.

Aceste sutre ale lui Patanjali sunt foarte semnificative.

Când yoghinul e ferm stabilit în nonviolență,
cei care se află în prezența lui abandonează dușmănia.

Multe lucruri sunt de spus aici. Mai întâi, noi, în India, n-am folosit niciodată cuvântul *iubire*. Noi folosim întotdeauna *nonviolență* – *ahimsa pratishtayam*. Iisus folosește iubire; Mahavira, Patanjali, Buddha nu folosesc niciodată *iubire* – ei folosesc *nonviolență*. De ce? *Iubire* pare un cuvânt mai bun, mai pozitiv, mai poetic. *Nonviolență* pare un cuvânt urât, negativ. Dar acest cuvânt are ceva anume. Atunci când spui „iubire”, ai pătruns într-o agresivitate subtilă. Când spun „te iubesc”, am plecat din centrul meu către tine. Agresivitatea aceasta e frumoasă, dar tot agresivitate e. Patanjali spune „nonviolență”. E o stare negativă, o stare pasivă. Spun doar: „Nu te voi răni”, atât.

Iubirea spune: „Te voi face fericit” – ceea ce e imposibil. Cine poate face pe cineva fericit? Iubirea promite. Toate promisiunile sunt false. Cum ai putea să faci tu pe cineva fericit? Dacă fiecare e responsabil pentru sine, cum te-ai putea gândi măcar că ai putea face pe cineva fericit? Când spun „te iubesc”, eu formulez multe promisiuni, îți arăt multe grădini frumoase. Te chem către vise. Nu, Patanjali nu va folosi acest cuvânt, fiindcă el înseamnă, în sens profund: „Te voi face fericit. Vino lângă mine, vino alături de mine. Sunt gata să te fac fericit” – ceea ce e imposibil. Nimeni nu poate face pe nimeni altcineva fericit. Cel mult pot spune: „Nu te voi răni.” Asta pot să spun, dar cum aș putea spune: „Te voi face fericit?”

De aceea orice iubire duce la frustrare. Iubiții își promit unul altuia – cu bună știință sau fără să-și dea seama – trandafiri minunați, paradisul. Fiecare se gândește la promisiune, iar

aceasta nu este niciodată îndeplinită. Nimeni nu te poate face fericit în afară de tine însuși. Când doi oameni se îndrăgostesc, bărbatul se gândește că femeia o să-i ofere o viață minunată într-o lume magică, fermecată; femeia se gândește și ea că bărbatul o va conduce către paradisul suprem. Nimeni nu poate conduce pe nimeni altcineva. De aceea iubii se simt frustrați; promisiunea a fost falsă. Nu că cei doi s-ar fi amăgit reciproc, ci fiecare s-a amăgit pe sine. Nu că l-ar fi păcălit cu bună știință pe celălalt, căci nu știau nici ei ce spun.

Mahavira, Buddha, Patanjali folosesc toți un cuvânt care pare urât: *nonviolență*, *ahimsa*. Nu sună bine, e negativ. Spune doar că nu există violență, atâta tot. „N-am să te rănesc” – promisiunea asta poate fi îndeplinită. Chiar și așa, nu există o garanție absolută că nu te vei simți rănit. „N-am să te rănesc”, asta e tot; dar nu înseamnă neapărat că tu n-ai să te simți rănit. Tu tot ai putea să te simți rănit, fiindcă îți crezi singur rănilor, îți crezi propria nefericire. Tot ce poate spune Patanjali e că „Eu n-am să iau parte la asta. N-am să particip, n-am să te rănesc.” *Când yoghinul e ferm stabilit* – în atitudinea aceasta de nonviolență, de a nu răni pe nimeni – *cei care se află în prezența lui abandonează dușmănia*. Un astfel de om, care nu visează și nu se gândește în niciun fel să rănească pe cineva, care nu are nici cea mai mică dorință de a răni pe cineva, face ca în prezența lui să nu se manifeste dușmănia. Dar înainte de a fi de acord cu această afirmație, în mintea ta vor apărea câteva întrebări.

Iisus a fost răstignit; dușmănia n-a fost abandonată. Dacă îi întrebi pe jainiști, ei îți vor spune că nu a fost iluminat, din cauză că oamenii au putut să-l răstignească. Același lucru i s-a întâmplat lui Mahavira. După iluminare, a fost lovit cu pietre.